

РОЗРОБКА ТИПОВОГО ПІДХОДУ ДО ВИМІРЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

ЗАГОРУЛЬКО А. О.

Севастополь

Одною з ключових сучасних умов функціонування СЕС є нестабільність їх зовнішнього та внутрішнього середовища, що суттєво ускладнює процеси розробки управлінських рішень стосовно утримання та підвищення ефективності та збалансованості цих систем. Адекватність таких рішень визначає траєкторію подальшого розвитку СЕС та залежить від якості базової інформації, представленої функціональними складовими через групи базових показників ефективності СЕС.

Відсутність універсального підходу ускладнює процеси вимірювання ефективності СЕС за умовами комплексної ув'язки результатів їх діяльності на різних ієрархічних рівнях економіки України, що актуалізує розробку типового підходу до вимірювання їх ефективності.

Аналіз останніх публікацій у галузі вимірювання ефективності функціонування СЕС на різних рівнях економіки України.

Теоретичні та практичні аспекти вимірювання ефективності функціонування СЕС знайшли відображення у ряді робіт сучасних українських дослідників: Гейця В. М., Клебанової Т. С., Пономаренка В. С., Малярець Л. М., Кизима М. О., Скрипниченко М. І. та ін. [2 – 5].

Метою статті є розробка типового підходу до вимірювання ефективності СЕС на різних рівнях економіки України.

Розробка типового підходу до вимірювання ефективності СЕС. Типовий підхід до вимірювання ефективності СЕС – універсальний метод ієрархічного вимірювання ефективності функціонування СЕС різних рівнів. Основою для реалізації типового підходу є методологічна та емпірична база (рис. 1).

Слід зазначити, що усі базові показники ефективності СЕС можна поділити на дві групи: загальні та спеціальні. Загальні базові показники ефективності – показники ефективності, які є шаблонними для визначенні ефективності будь-якої СЕС певного рівня. Спеціальні базові показники надають інформацію стосовно рівня ефективності функціонування окремої СЕС та відображають її особливості.

Схему реалізації типового підходу до вимірювання ефективності соціально-економічної системи наведено на рис. 2.

Таким чином, реалізація типового підходу до вимірювання ефективності СЕС передбачає виконання завдань, згрупованих у два основних блоки: «Проектування системи вимірювання ефективності СЕС» та «Вимірювання ефективності СЕС». Схеми впровадження типового підходу є корисною в умовах СЕС різних ієрархічних рівнів.

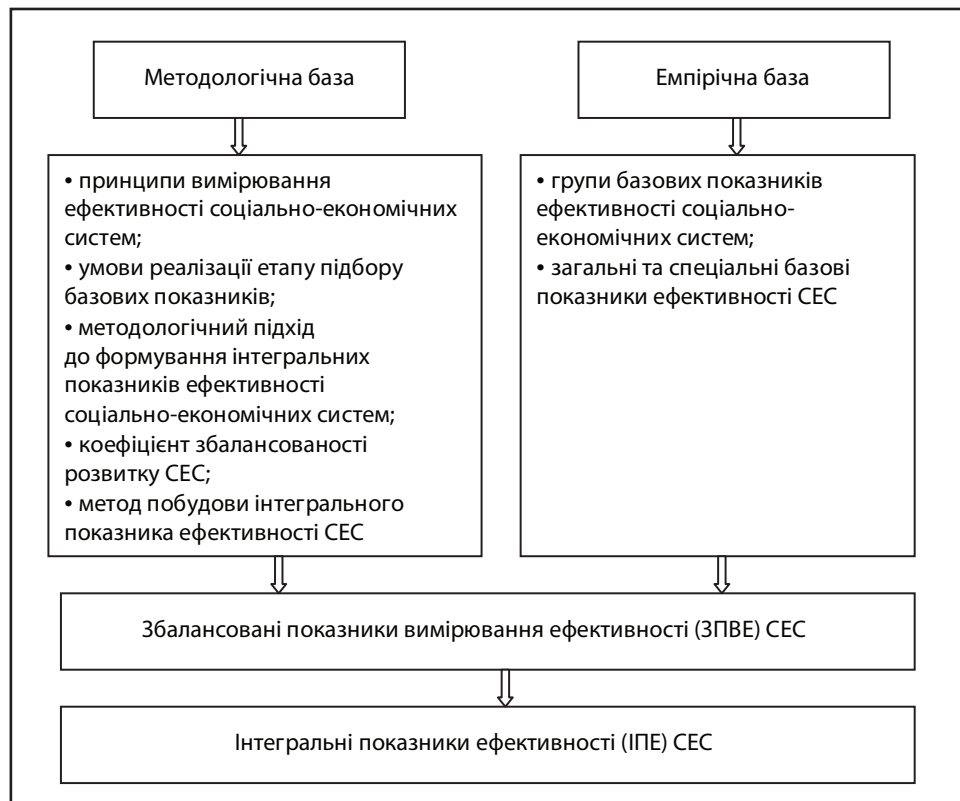

Рис. 1. Типовий підхід до вимірювання ефективності СЕС

Джерело: запропоновано та науково обґрунтовано автором.

Рис. 2. Схема реалізації типового підходу до вимірювання ефективності СЕС

Джерело: запропоновано та науково обґрунтовано автором.

Типовий підхід ґрунтується на принципах вимірювання ефективності СЕС (науковість, адекватність, комплексність та системність). Реалізація типового підходу має починатися з формування базового набору показників ефективності СЕС. Набір базових показників мусить відповідати умовам збалансованості, інформативності та впливовості.

Виконання умов збалансованості можна відстежити за допомогою відповідних критеріїв. При визначенні збалансованості базового набору показників ефективності СЕС мають виконуватися наступні умови: а) наявність фінансових та нефінансових, ретроспективних і випереджаючих базових показників ефективності; б) статистична збалансованість – критеріями виконання цієї умови є ряд статистичних показників, таких як коефіцієнт кореляції Пірсона, стандартизований коефіцієнт асиметрії, стандартизований коефіцієнт ексцесу, стандартне відхилення та ін. Збалансованість базового набору показників СЕС впливає на якість ЗПВЕ та ІПЕ СЕС.

Типовий підхід дає можливість об'єднати процедури вимірювання ефективності СЕС на різних рівнях як «зверху – вниз», так і «знизу – вгору». Об'єднання процедур вимірювання ефективності СЕС на мікро-, мезо- та макрорівнях за напрямком «зверху – вниз» проілюстровано у вигляді рекомендованої структури функціональних складових за групами БПЕ СЕС (рис. 3), яка дає можливість узагальнити практику формування інформаційної бази показників ефективності СЕС для моделювання ЗПВЕ СЕС.

В основі структуризації БПЕ СЕС лежить припущення про взаємозв'язок результатів діяльності СЕС різних рівнів. При виконанні оцінки ефективності СЕС повинні враховуватися базові показники, що характеризують стан їх внутрішнього та зовнішнього середовища. До базових показників, які характеризують стан зовнішнього середовища СЕС належать показники внутрішнього середовища СЕС більш високого рівня. Наприклад, при виконанні оцінки ефективності підприємства до базових показників, що характеризують стан зовнішнього середовища входить група БПЕ галузі ВЕД, до якої відноситься діяльність підприємства.

Реалізація процесу об'єднання процедур вимірювання ефективності СЕС за напрямком «зверху – вниз» полягає у поступовому пошуку набору базових показників, починаючи з мікрорівня і завершуючи роботу на етапі дослідження соціально-економічних систем макрорівня.

При цьому функціонування СЕС на мікро-, мезо- та макрорівнях розглядається як сукупна дія функціональних складових за відповідними групами показників ефективності цих систем. Кожну з розглянутих складових наповнюють базові показники, що характеризують різноманітні аспекти ефективності функціонування СЕС України.

Після формування базового набору показників ефективності СЕС різних рівнів виконується моделювання збалансованих показників вимірювання ефективності СЕС мікро-, мезо- та макрорівнів – показників ефектив-

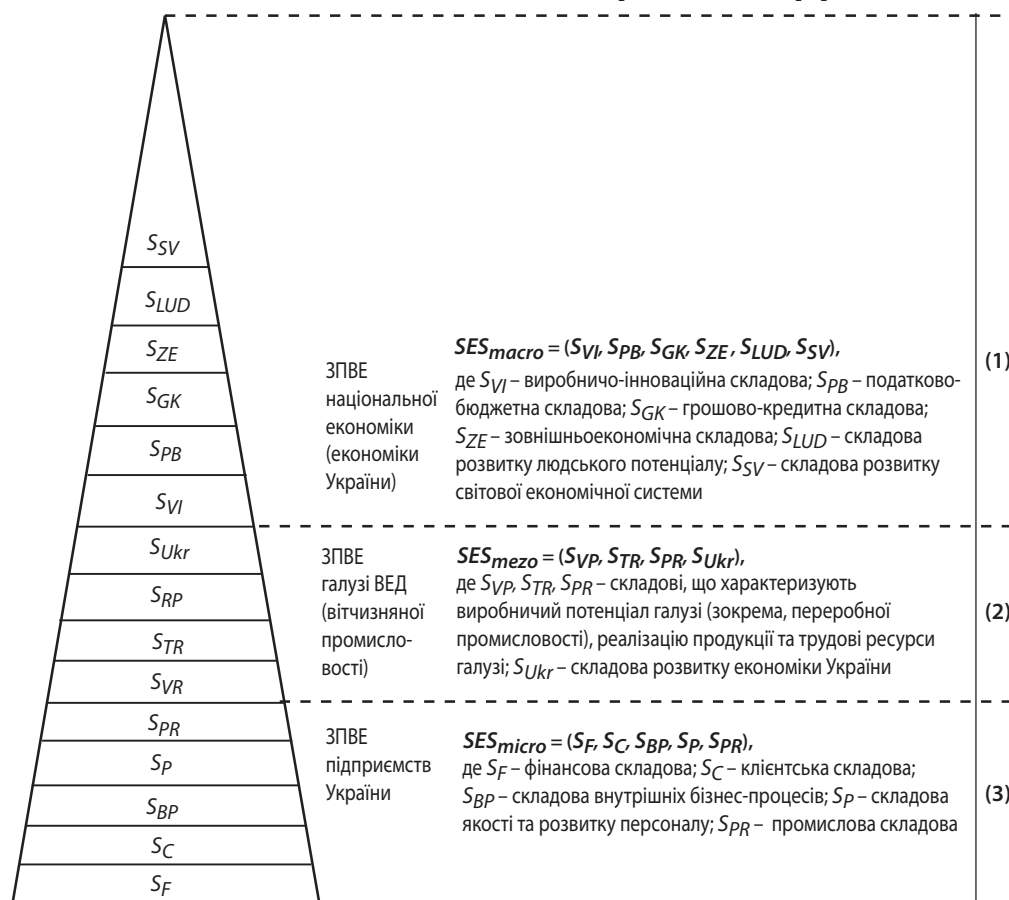

Рис. 3. Структура функціональних складових за групами БПЕ СЕС

Джерело: сформовано та науково обґрунтовано автором [1, 4].

ності, які дозволяють отримати комплексне уявлення щодо ефективності СЕС за функціональними складовими та слугують основою для прогнозування її подальшого розвитку.

Об'єднання процедур вимірювання ефективності СЕС різних рівнів у напрямку «знизу – вверх» реалізується за допомогою розрахунку інтегральних показників ефективності СЕС. ІПЕ СЕС дозволяють отримати узагальнюючу оцінку ефективності функціонування СЕС. Інформаційною базою для створення ІПЕ СЕС є збалансовані показники вимірювання ефективності СЕС. Згортка ЗПВЕ СЕС у інтегральний показник виконується за допомогою розрахунку геометричного середнього. Отримані інтегральні показники ефективності СЕС, у свою чергу, можуть використовуватися як базові показники ефективності СЕС більш високого рівня. Наприклад, ІПЕ підприємства (СЕС мікрорівня) доцільно використовувати як один з базових показників ефективності промисловості відповідної галузі ВЕД (СЕС мезорівня) або ІПЕ вітчизняної промисловості може бути використаний як БПЕ національної економіки.

ВИСНОВКИ

Розробка та реалізація типового підходу забезпечує розвиток методології та практики вимірювання

ефективності СЕС різних рівнів економіки України та виступає основою для прийняття ефективних управлінських рішень на різних рівнях національної економіки. Перспектива розвитку даного дослідження полягає створенні методичних рекомендацій щодо впровадження типового підходу в умовах реальних СЕС на різних рівнях економіки України. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Загорулько А. А.** Моделирование сбалансированных показателей измерения эффективности ГП «Ливадия» [Текст] / А. А. Загорулько // Современный научный вестник.– 2010.– № 11 (93).– С. 139 – 147.
- 2. Клебанова Т. С.** Моделі функціонування та розвитку підприємств агропромислового комплексу [Текст]: монографія / Т. С. Клебанова, І. В. Ніколаєв, С. О. Хайлук.– Х. : ФОП Лібуркіна Л. М.; ВД «ІНЖЕК», 2010.– 232 с.
- 3. Пономаренко В. С.** Аналіз даних у дослідженнях соціально-економічних систем [Текст]: монографія / В. С. Пономаренко, Л. М. Малярець.– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009.– 432 с.
- 4. Скрипниченко М. І.** Моделювання збалансованих показників вимірювання ефективності розвитку економіки України [Текст] / М. І. Скрипниченко, А. О. Загорулько // Бизнес Информ.– 2010.– № 4(1).– С. 35 – 39.
- 5. Україна у вимірі економіки знань [Текст] / Ю. М. Ба-жал, В. М. Геєць, В. П. Александрова та ін./ ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України».– К.: Основа, 2006.– 592 с.**